

ŠIMON
A. ĐARMATI

MAJMUNAC

KRALJ BEOGRADSKIH APAŠA

Copyright © 2025, Šimon A. Đarmati
Copyright © ovog izdanja 2025, LAGUNA

MAJMUNAC

SADRŽAJ

Predgovor	11
APAŠI (PARISKI APAŠI).	15
Fransoa, tipičan francuski apaš-džentlmen	20
NAŠI APAŠI	22
Žena apaš u pelcu i svilenim čarapama	23
Persidine krađe	27
Suđenje.	31
Apaš Janča.	32
Otmeni apaš.	37
Na optuženičkoj klupi	44
Bugarče	45
Bekstvo iz bolnice i nove krađe	49
Bugarčetovo hvatanje	51
Hvatanje Dragoljuba Arsenovića	53
Suđenje	55
Komita Ljubica i apaš Džudža	59

Hotelski lopov	67
Apaš Rimza Pašić – Pera Buljubaša	75
Bekstvo Rimze Pašića.	81
Suđenje apaškoj bandi Rimze Pašića	86
Apaši iz visokog društva	92
Presuda	99
Apaš Ivan	105
Krađe Ivana Kovačevića	112
Spektakularno bekstvo iz zatvora	113
Ivan Kovačević pred sudom	114
Milan Đorić, internacionalni apaš, preteča Pink pantera	120
Francuska avantura.	121
Povratak u domovinu	126
Pred našim istražnim sudijom.	128
Suđenje Milanu Đoriću	133
Apaška princeza Pepica Trauber – „kraljica dragulja“	137
Ivan Koloman Rajter „lopov-džentlmen“	142
Nastavak istrage	157
Suđenje Kolomanu Rajteru	161
Nastavak suđenja i presuda	168
Povezanost Kolomana Rajtera sa Komunističkom partijom	174
Invalid i služavka par	178
Kosta Bogosavljević Mudri	184
Saslušanje u krivičnoj policiji	191
NAŠE BANDE APAŠKE	196
Banda mladih apaša	196

Banda „Crvena maska“	199
Banda siromašnih Bosanaca „Pane Rosić“	203
MAJMUNČE – MAJMUNAC, APAŠKI KRALJ	210
Rani radovi	212
Posleratni period i prva ozbiljna zatvorska kazna	217
Majmunčevo hvatanje i osuda – godina 1920.	219
Majmunčevo bekstvo iz zatvora i njegovo hvatanje – godina 1923	224
Majmunčev povratak – godina 1926..	230
Majmunčevo hvatanje – godina 1927.	235
Šandor Palatinuš, gostujući drug apaš	238
Suđenja u Sremskoj Mitrovici	244
Kobna harmonika	254
Apaška banda „Lepa Nada“ – godina 1929.	266
„Lepa Nada“ pred sudom	273
Majmunčevo bekstvo iz Lepoglave i ranjavanje – godina 1932.	278
Suđenje u Kosovskoj Mitrovici – godina 1936.	285
U društvu sa učesnicima razbojništva kod Keč potoka	288
ZAVRŠETAK PRIČE	299
Ponovno hapšenje – godina 1939.	299
Pljačka <i>Trgovačke banke</i>	318
Presuda i odlazak u zatvor.	320
<i>O autoru.</i>	325

PREDGOVOR

Kriminal ima svoju istoriju. Kriminal ima svoja pravila. Kriminal ima svoje metode, izvršioce i ciljnu grupu. Svaka novina u toj oblasti, svaka uspešna novina, da se dođe do tuđeg novca, prenosi se iz jedne i implementira u drugim sredinama. Tako su se u jednom trenutku u Francuskoj, posebno u njenom glavnom gradu, pojavili pojedinci i organizovane bande koji su obijali, pljačkali, kockali se, podvodili i od toga lagodno živeli. Postali su poznati kao apaši. To „kriminalno pleme“ vrlo brzo je postalo aktivno i u Beogradu. Istine radi, ono je stalno bilo prisutno u našoj sredini samo se nije tako zvalo.

Jedan od najtipičnijih predstavnika beogradskih apaša, njihov duhovni vođa, njihov idol Dragutin Dragi Mitrović, zvani najpre Majmunče a zatim Majmunac, čitavih trideset godina zadavao je brige beogradskoj policiji, koja je za njim organizovala velike potere i raspisivala ucene. Mnogi kockarsko-razbojnički podvizi, koji su često tekli filmski i koji su zadavali strah čitavom jednom delu Beograda i Srbije, bili su vezani za njegovo ime. Hitar, uvek

oprezan, dosta inteligentan, često je pobeđivao policiju. A kada bi ga uhvatili, pritvorili, osudili i zatvorili, nalazio je načine da beži i ponovo nastavi svoj apaški zanat. Njegovi pokušaji bekstva i uspešna bekstva bili su bezbrojni i često spektakularni. U leto 1921. godine Majmunac se nalazio pod istragom u kazamatima u gradu Beogradu. U društvu sa Bogosavom Čelebićem Čekičićem, tankom sajdžijskom testericom prestrugao je okove i gvozdenu rešetku na odžaku, ali je u poslednjem trenutku uhvaćen. Posle izvesnog vremena on se razboleo u pritvoru te je poslan u bolnicu u Vidinskoj ulici. Tamo je u društvu sa nekim Milom Petrovićem, osuđenikom, prerezao rešetke od gvožđa, a uhvaćen je u trenutku kada je hteo da izađe kroz prozor. U vreme kada je bio najviše tražen, on je sasvim komotno lumpovao u kafanicama beogradskih predgrađa.

Dugo vremena je Majmunac bio strah i trepet za beogradske trgovce i bogataše jer nije bilo te kase, govorilo se, koju on nije bio u stanju da otvori.

I ne samo to. Kada mu se išlo u kafanu, a ona bi bila zatvorena, za njega nije bio nikakav problem da je otvori i posluži se. I nije mu smetalo što nema društvo. Navikao je da samuje.

Majmunac je bio veoma prepreden i kao lopov i inače. Radio je s velikom preciznošću i sračunato. Nikada ništa nije priznavao ni prilikom saslušanja kod istražnog sudije, ni na sudu. Čak i onda kada su mu bili predloženi očigledni dokazi, odbijao je od sebe uvek i najmanju sumnju i stalno ćutao. Njegov spoljašnji izgled mogao bi se nazvati: simpatična pojava. Perfektno je govorio nemački, mađarski, rumunski i bugarski. Bio je odličan zanatlija obuçar, ali je sa prilično razumevanja izvodio i kovačke, mehaničke i ovima slične radove.

Ovo je knjiga o njemu. Majmuncu. Jednom od najpoznatijih prestoničkih lopova u međuratnom periodu, šefu lopovskih bandi čiji se sastav menjao, više puta osuđivanom na robiju zbog opasnih krađa. Pisana je na osnovu dostupne i sačuvane arhivske građe i članaka u novinama koji predstavljaju dragoceno svedočanstvo o minulim vremenima. Ona obuhvata period života i sukobljavanja sa zakonom Dragutina Mitrovića Majmunca od najranije mladosti pa sve do uoči početka Drugog svetskog rata, kada mu je poslednji put suđeno i kada je poslednji put poslat na izdržavanje zatvorske kazne. Trag mu se gubi u vihoru ratnih dešavanja.

U pokušaju da se sačuvaju od zaborava „lik i delo“ Dragutina Mitrovića Majmunca, kralja beogradskih apaša, kao i brojnih drugih „junaka“ beogradskog međuratnog podzemlja, veliku pomoć pružila mi je Dragana Mitrašinović iz Istorijskog arhiva Beograda svojom stručnošću, pouzdanošću, strpljenjem da sasluša i spremnošću da posavetuje i pronade arhivsku građu. Na putu pisanja knjige dragocen doprinos dala je i moja supruga Danica bodrenjem da istrajam, vrednim sugestijama i požrtvovanjem. Gorenavedene zahvalnosti ne bi doprle do vas, dragi čitaoci, i ostale bi dar mog znatiželjnog srca da poštovana urednica Dubravka Dragović Šehović urođenom lucidnošću nije procenila temu kao značajnu, vrednu pažnje, i da nije, onako kako samo ona zna, podržala napisano i time sačuvala od zaborava jednu, u najmanju ruku, interesantnu ličnost prve polovine XX veka, kao i beogradski istorijski milje u kojem je Majmuncac delovao. Vreme njegovog lopovskog staža jeste zapravo vreme prilično teškog i složenog ekonomskog stanja u Srbiji iscrpljenoj ratovima. Vreme u kojem su mnogi dolazili u Beograd da potraže sreću, koju je uvek teško naći. Dok su čekali na nju, snalazili su se kako su znali i umeli, ali su

uglavnom krali. Neki hranu da bi zadovoljili svoje osnovne životne potrebe, a oni goli i bosi da bi nabavili garderobu. Naravno, bilo je i onih koji su hteli hleba preko pogače, lagodniji život. Oni su krali novac i nakit. Mnogo novca i skupocenog nakita. Za ova svoja nedela bili su i adekvatno kažnjavani. Zatvorom ili robijom u trajanju od nekoliko godina, u zavisnosti od težine i drskosti razbojništva. Naročito su teško kažnjavani oni koji su pohare vršili u serijama.

Autor

APAŠI (PARISKI APAŠI)

U rečnicima stranih jezika i enciklopedijama pod pojmom Apaš, *Apache*, navodi se da su Apaši, američki Indijanci, starosedeooci, pleme crvenokožaca poznato po svojoj svireposti. Apaši su živeli na granici između Meksika i Sjedinjenih Američkih Država. Prelazeći iz jedne zemlje u drugu, da bi izbegli represiju, oni su pljačkali, ubijali i palili, uvek na konjima, uvek u bekstvu i nikada nepobeđeni.

To je pleme naročito poznato po reputaciji koju su mu podarili romani Džejsma Fenimora Kupera, Gustava Emara i drugih, koji su, budući da su bili pisci a ne hroničari, preterivali u pisanju o ovom američkom plemenu. U *Leksikonu stranih reči i izraza* Milana Vujaklije navodi se da je apaš (fr. *apache*) velegradski razbojnik, lopov, zločinac, otimač.

Početakom XX veka ime apaš personifikovalo je svirepe Indijance u razbojnicima, naročito grada Pariza. Udaljeni kvartovi prestonice Francuske najednom su postali poprišta najraznovrsnijih zločina, čija su smelost, oštroumnost i svirepost prevazilazile dotadašnje dela te vrste. Prolaznici su napadani usred dana, po najživljim ulicama, bilo nožem

ili revolverom, pa su čak i pojedine apaške grupe ratovale među sobom ne vodeći računa da ispaljeni kuršumi mogu raniti pa čak i ubiti nekog nedužnog prolaznika. Dešavalo se čak da su razna kola, omnibusi, napadani usred dana, a putnici klani noževima. Napadnuti i ranjeni drhtali su čak i na bolničkim krevetima plašeći se da će apaši doći u bolnice da završe započeto odnosno da im oduzmu život.

Kada se policija ozbiljnije pozabavila ovom pojavom, došla je do saznanja da čudna zločinstva vrše pripadnici šljama niskog pariskog društva koji ceo dan provode u sumnjivim kafanama i koji se izdržavaju od reketiranja podvodača i njima sličnih, kojima čine razne usluge kako bi nesmetano obavljali svoj prljavi zanat. U njihovim zločinima postojala je značajna doza drskosti i cinizma i upravo zbog toga su ih jedne pariske novine i nazvale apašima, podrazumevajući pod time individue, gotovo uvek članove organizovane u bande, koji su u velikim gradovima živeli isključivo od krađe ili prostitucije. Novinar tih pariskih novina time je vaskrsao jednom vrstom metempsihoze pleme koje je bilo skoro potpuno iskorenjeno.

Tako je počelo. Posle toga su i ostali novinari i pisci ove otpadnike društva počeli da nazivaju apašima. I ne samo u Parizu već širom Evrope. Pa tako i u Beogradu.

Oni su bili mladi ljudi, starosti od osamnaest do dvadeset dve godine, često fizički nedovoljno razvijeni. Njihovi šefovi grupa koji su svojim iskustvom, hrabrošću, mnogobrojnim delima i kaznama, zadobili uticaj nad njima, bili su tek nešto stariji i imali su od dvadeset pet do trideset godina. Oni su najčešće poticali iz pariskih predgrađa. U ranoj mladosti su često menjali osnovne škole, iz kojih su izbacivani zbog krađa i razuzdanog, neprimerenog ponašanja. Iz osnovne škole bi odlazili da uče zanate, ali su ih i odatle izbacivali

pre nego što bi se postali kalfe. Ponekad bi bili angažovani na prodaji novina ili nekih pornografskih slika i knjiga, koje su krišom nudili prolaznicima. Pošto bi im i to dosadilo, oni su se predavali nečasnom životu. Ponekad su i ona deca čestitih i vrednih radnika koja nisu mogla da podnose čvrstu roditeljsku ruku bežala od kuće ili bivala izbačena iz nje i tako dospevala među apaše.

Danju su apaši dangubili, kartali se po parkovima, gurali kroz masu sveta, ili okupljali oko neke vašarske barake, neretko se baveći džeparenjem. Dosta vremena provodili su u krčmama pijujući i igrajući karte ili bilijar. Ovakav život, ovakvo lenstvovanje, omogućavao im je novac od džeparenja, krađa i prostitucije njihovih drugarica koje su radile za njih.

Upoznavajući se, oni su se udruživali, stvarajući potpunu međusobnu solidarnost. Družine su nosile imena svojih vođa. Često su nosile imena i prema „specijalitetima“ svoja zanata ili po odelu ili nekom detalju u odevanju. Svaka družina imala je posebne kape, okovratnike i tetovaže. Jedni su nosili crvene a drugi zelene okovratnike, jedni su imali istetoviranu plavu zvezdu na ruci, drugi samo tačku. Neki su nosili šoferske kape, drugi šešire raznih oblika. Svaka družina je imala svoj jezik, narečje koje im je omogućavalo tajno sporazumevanje i dogovaranje.

Članovi družine su se bratski ispomagali, pre svega protiv policije a zatim i protiv ostalih konkurentskih družina, protiv kojih su vodili prave bitke u osnovi kojih je bila ljubomora ili sumnja u potkazivanje. Kada bi apaš posumnjao da je u zatvor dospao zbog toga što ga je neko potkazao, on bi po izlasku iz istog formirao novu družinu koja bi krenula da se sveti. Ako bi potkazivač pripadao nekoj družini, započinjale su neprestane međusobne bitke družina i pojedinaca iz njih.

Vreme apaša je bilo između 11 sati uveče i 2 sata posle ponoći. Skupljali su se po raznim krčmama i njihovim podrumima u okolini pariske Pijace. U podrumskim prostorima nisu mogli da se duže zadržavaju zbog toga što je vazduh u njima bio zagušljiv, ispunjen dimom ljutog duvana i alkohola. Apaši su se bojali detektiva koji ih je mogao sprovesti do istražnog sudije ili čak predstaviti Šarlu dželatru,* koji ih je mogao odvesti pod giljotinu. Retko su, obično samo u krajnjoj nuždi, upotrebljavali revolver budući da je pucanj skretao pažnju. Svi su bez razlike nosili noževe koje su koristili za noćne napade. Izrađivali su ih sami pošto su noževi sa nazivom firme koja ih je izrađivala mogli biti opasni neprijatelji apaša jer su mogli da otkriju njihove tragove. Osim revolvera i noža, apaši su koristili i druga oružja koja su sami osmislili, kao što su olovne kugle obavijene kožom, ovčija kost (kratka trostruka pletenica od ovčije žile), puna guma starih bicikala, engleski bokseri ili razni čelični šiljati prstenovi na ruci.

Kod apaša su postojale izvesne osobine dostojne pohvale.

Prva je bila silna odvratnost prema denunciranju. Apaš je smatrao da je za njegovu slobodu najopasnije kada ga drug bez skrupula proda policiji. Po pravilu to su radili bivši osuđenici koji su po izdržanoj glavnoj kazni ostajali pod policijskim nadzorom.

Druga lepa osobina apašove duše bila je bračna vernost. U apaškom svetu je bio razvijen i osećaj časti. Sukobi između apaša odvijali su se po pravilima, koja su se primenjivala isto tako strogo i precizno kao i ona koja su važila za sukobe, odnosno dvoboje plemića. Bilo je dopuštenih i zabranjenih udaraca, svedoka, pa čak i ručkova izmirenja.

* Šarl Anri Sanson (15. februar 1739 – 4. jul 1806), poznat i kao Pariski Gospodin (*Monsieur de Paris*) bio je zvanični dželat Francuske Kraljevine.

Nasuprot ovim vrlinama stajao je jedan strašan porok a to je lenjost.

Apaš nije radio, on nikada nije radio. U gradovima u kojima je policija uporno i tvrdoglavo istraživala dokaze o skitničanju, apaš se s vremena na vreme zapošljavao, ali čim bi dobio radničku knjižicu, napuštao bi posao. Njegovo fiktivno zapošljavanje najčešće se odnosilo na poslove vezane za vašare i sabore. Dobar odgovor koji su davali policiji glasilo je: „Radim sa vrteškama.“

Ako ništa nije radio ili se nije bavio podvođenjem ili opasnim krađama, apaš se zabavljao. U tom smislu je najviše voleo da igra na balovima, na koje je odlazio odeven u smoking.

Pored plesanja apaš je voleo i bioskop. On je u njemu nalazio glorifikaciju svoga poziva i, s vremena na vreme, odlične ideje za krađe ili prevare.

Apaš je čitao malo i nije pisao mnogo, izuzev kada je bio u zatvoru. Tada je rado pisao dugačke memoare. I sastavljao stihove, obično ljubavne. Ako bi šta čitao, to su bili avanturistički romani čiji su glavni junaci bili musketari i lepe vojvotkinje.

Apaši su, osim što su se služili specijalnim govorom, upotrebljavali i naročite postupke u korespondenciji, tajno mastilo i kriptografiju. Tetoviranje je takođe bilo svojstveno apašima.

Mlađi apaši, koji su pripadali nižim redovima zločinačke hijerarhije, odlikovali su se fizičkom snagom i divljaštvom. Uglavnom lišeni inteligencije, orijentisali su se na noćne napade. Međutim, i pored mladosti oni su prešli sve stepene zla. Naizmenično ili istovremeno bili su i skitnice predgrađa i kesaroši i podvođači ili prosti obijači. Njihovo vreme rada bila je noć, a žrtve obični radnici koji bi malo zakasnili trošeći dobijenu platu na piće, stranci koji nisu poznavali noćne opasnosti Pariza ili ljudi koji su pod dejstvom alkohola popuštali

svom razdraženom nagonu i polazili za nekom prostitutkom da bi bili sačekani iza najbližeg ćoška. Apaši nisu napadali samo otpozadi. Oni su često, prolazeći pored nekog čoveka, odjednom istog užasno udarali glavom u stomak, i pošto bi ga tako oborili na zemlju, jednom rukom bi mu zapušavali usta a drugom pretraživali džepove. Ponekad su koristili i tupo oružje, i to tako što su prolazeći pored žrtve istu udarali po glavi tako silno da bi se ona izgubivši svest srušila.

Često se dešavalo da apaši, naročito pariski, ne napadaju iznenada u prolazu, već da, predstavljajući se kao pijanice, gledaju da se sa prolaznicima posvađaju i da koristeći njihovu razdraženost obave posao koji su naumili.

Fransoa, tipičan francuski apaš-džentlmen

Život apaša-džentlmena Fransoa Roša, opasnog obijača, više je ličio na filmsku dramu nego na stvarnost.

Fransoa Roš predstavljao je bez sumnje jedinstven primer u istoriji francuske kriminalistike i njegovo hapšenje sredinom maja 1931. godine pobudilo je u čitavom Parizu ogromnu senzaciju.

Prilikom svog poslednjeg podviga, Roš je učinio, po mišljenju svojih mnogobrojnih simpatizera, jednu veoma grubu grešku; on je početkom maja prodro u vilu jedne bogate dame i, opljačkavši je, odneo tom prilikom i sobaričin nakit i novac.

Posle nekoliko dana, čitajući u pariskim listovima prikaz jedne svoje zbirke pesama, jer je on bio i pesnik, pročitao je i doznao da sobarica koju je opljačkao očajava i da je htela da izvrši samoubistvo, sve zbog toga što je on odneo celu njenu dugogodišnju ušteđevinu, a devojka je htela baš tih dana da se venča.

Rošu je bilo žao što je opljačkao jadnu i vrednu devojkicu i poslao joj je sav njen nakit i novac. Štaviše, napisao joj je i jedno pisamce u kome se izvinjavao, poželeo sobarici mnogo sreće i, osim toga, poslao joj je kao svoj venčani poklon pet hiljada franaka.

Ovo je parisku policiju navelo na pravi trag. Sobarica je pokazala sve navedeno policajcima, koji su utvrdili broj pošte odakle je Roš uputio ovu pošiljku. Povedenom istragom ušli su u trag jednom Rošovom drugu, koji je posle dužeg saslušavanja odao svog šefa, rekavši gde mogu da ga nađu.

Detektivi su posle toga otišli na označeno mesto i uhapsili Roša. Njegovo saslušanje bilo je originalno. On je svojim humorom zasmejavao kriminalističke činovnike i na postavljena pitanja odgovarao je u stihovima. Pariskoj javnosti dobro su bile poznate njegove pesme, koje su naročito bile omiljene među pariskim podzemnim svetom.

Roša su optužili zbog devet opasnih krađa. Svi su slučajevi bili slični ili čak jednaki. On je upadao noću u vile bogatih, već vremešnih dama, pljačkao ih i zatim se mirno udaljavao automobilom, koji ga je čekao u blizini.

Ako bi se, za vreme ovog pljačkanja, njegova žrtva probudila, Roš bi postupio kao najotmeniji džentlmen. Ulazio bi u spavaće sobe svojih žrtava, poljubio im ruku i objasnio utešnim rečima da se ne plaše pošto će on odmah otići. Potrebno mu je, međutim, da pre toga, pronađe nakit i novac i zamolio bi ih da mu u tome pomognu kako bi što pre otišao, a one nastavile da spavaju i sanjaju lepe snove.

Bilo je slučajeva kada su se njegove žrtve toliko uplašile i uzbudile da su pale u nesvest. Roš je, međutim, nosio sa sobom razne lekove za umirenje nerava i ne bi odlazio sve dotle dok se žrtva ne bi osvestila i umirila.

Pričalo se da je Roš ovim načinom opljačkao nekoliko miliona franaka.

NAŠI APAŠI

A ko su i kakvi su bili naši apaši? Čini se da je bilo malo sličnosti sa pariskim. Više je bilo u pitanju kriminalno pomodarstvo da se pojedini delinkventi, lopovi, secikese, kesaroši, obijači stanova, trgovina i kasa, razbojnici i njima slični nazivaju apašima. Imali smo mi naše originalne hajduke u šumama od kosmajskih do homoljskih, koji su vlastima pravili ne male probleme, ali smo želeli i da idemo u korak sa svetom te smo tako i mi predstavili svoje apaše.

Naši apaši nisu bili samo gradski razbojnici, lopovi, obijači kasa i stanova. O tome svedočanstvo nalazimo u jednom članku iz septembra 1910. godine u kojem je navedeno da je „Beogradski okružni sud sudio nekolicini seljaka, opasnim apašima, koji su bili strah i trepet svoga kraja. Počinili su mnoge prevare i krađe, te je sud osudio Trifuna Popovića na 18 meseci zatvora i 3 godine robije,* Vel. Ljubisavljevića

* Kazna robije izvršavala se tako što se s vremenom osuđenik puštao iz samotnog zatvora u skupni zatvor, odakle je posle određenog perioda prelazio u odeljenje za slobodnjake i zadnje godine robije su se mogle zameniti uslovnim otpustom. Nije mogla biti kraća od jedne niti duža od dvadeset godina.

na 10 godina robije i 5 godina policijskog nadzora. Kolovođa Radojica Antonijević osuđen je na 14 godina robije i 5 godina policijskog nadzora.“

Koliko su naši apaši bili drski svedoči i podatak da su neki od njih, pod maskama, krajem aprila 1928. godine napali i kuću inspektora Ministarstva unutarnjih dela g. Dušana Vitomirovića. Ko su oni bili ostalo je nepoznato. Ono što se zna jeste da su bili skromni obijači šupa i sporednih prostorija kuća na periferiji, iz kojih su krali veš, alat, kokoške, ali i kavez sa kanarinkom. Sa stola izvesnog g. Tasića ukrali su buđelar. Na njegovom mestu ostavili su cedulju sa sledećom sadržinom: „Hvala što ste bili tako pažljivi pa ste buđelar ostavili na vidnom mestu. Bora.“

Među najpoznatijim apašima koji su delovali u našim gradovima, naročito u Beogradu posebno su poznati bili: Milan Đorić, koji je apašku reputaciju stekao u Evropi, ali mu je suđeno u Beogradu, Bugarče, Pera Buljubaša, Janča, Ivan Kovačević, braća Novaković, Ivan Koloman Rajter, Kosta Bogosavljević... Među njima bilo je i žena i devojaka poput Perside Ilić, Pepice Tauber i Ljubice zvane Komita. Naravno, nisu izostajale ni bande, kao što su bile čuvena *Lepa Nada* ili *Gromovnici*... Naročito je interesantan bio Ivan Koloman Rajter. Ne samo zbog toga što je bio osumnjičen i za jedno misteriozno, nikada nerazjašnjeno ubistvo u blizini Dvora, već i zbog, kako su istraživanja, analize i logična povezivanja pokazali, bliske veze sa Komunističkom partijom, čiji je verovatno bio simpatizer i finansijer opljačkanim parama. Ipak, da počnemo od jedne žene apaša. Jer žene uvek imaju prednost.

Žena apaš u pelcu i svilenim čarapama

Sve je počelo da se odmotava 18. marta 1922. godine. Pošto su prethodno zaključali sve sobe, g. Milan Stanojević,

opančar u Balkanskoj ulici broj 52, i njegova supruga pošli su po podne u neku posetu. Pre nego što je otišla, gospođa je naredila služavki da i ona zaključa svoju sobu ako misli izlaziti. Ono čega se gospođa bojala snašlo ju je. Kada su se oko sedam časova vratili kući, ne malo su se iznenadili kada su našli sve sobe pootvarane. Čudeći se tome gđa Stanojević je ušla u jednu od soba i na svoje veliko zaprepašćenje zatekla u njoj jednu elegantno odevenu damu.

Iznenadena tom neobičnom posetom, gđa Stanojević se obratila nepoznatoj dami:

„Gospođo, otkud vi u mome stanu i koga tražite?“

„Pardon, što mi je neprijatno“, izvinjavala se nepoznata. „Ja sam gospođo pogrešila. Tražim šnajderku, ali vidim da je ovo vaš stan. Zamislite, molim vas kakvi su mladi! Ostavljaju otvorene sobe. Umesto mene mogao je ući i neki lopov...“

„Pa lepo, ali kako da uđete kada je kuća bila zaključana?“

„Jedan gospodin mi reče da ta šnajderka tu stanuje i on mi je otvorio vrata.“

Govoreći to nepoznata se polako izvukla na vrata i otišla.

Videći pred sobom jednu otmenu damu Stanojevići nisu ni pomislili da bi ona mogla da ih pokrade.

Kada je gđa Stanojević pogledala po sobi, odmah je primetila da je jedan orman otvoren. Razgledala je po njemu i primetila da joj nema dva dijamantska prstena i da je kutija u kojoj su bile još neke dragocenosti poluotvorena.

O ovome je izvešten kvart, koji je od pokradenih dobio opis dame i odmah izdao poternicu.

Već oko 8 časova iste večeri, jedan žandarm je u Bosanskoj ulici primetio damu koja je odgovarala opisu. Izveštena Uprava grada Beograda poslala je svoga agenta Kostu Krstića da je pronade. Zajedno sa njim pošao je i g. Milan Stanojević, koji je mogao da prepozna damu. Trag je bio za trenutak izgubljen. Agent i opančar obišli su čitav niz kafana bez

uspeha. Ali oko 10 časova, kada se film *Torent, ostrvo užasa* završio, primetili su damu kako izlazi iz bioskopa *Kasina** i ne sluteći kakav joj se užas sprema u životu. Agent Krstić joj je odmah prišao i pozvao da pođe s njim u policiju. Posle kratkog opiranja ona se povinovala. Pri sprovodu za Upravu grada Beograda dama je bacila u jednu otvorenu kapiju ukradeni novčanik sa novcem i prstenjem.

U Upravi grada Beograda se doznalo da je to Persida, žena Borivoja Ilića, livca, sa stanom u Drinčićevoj ulici broj 20, stara devetnaest godina, majka dvoje dece. Ona je u početku sve odricala, obilno plaćući pri tome. U toku dalje istrage, suočena sa pokradenima, gospođom i gospodinom Stanojević, ona je priznala krađu.

Persida je bila rodom iz Čuprije. Bila je kćerka pok. Jovana Ilića, dugogodišnjeg opštinskog delovođe. Majka joj je umrla 1907. godine i otac, koji je bio alkoholičar, ponovo se oženio. Otac joj je poginuo 1914. godine pod Kosmajem kao rezervni oficir. Bio je komandir čete u 3. pozivu Moravske divizije.

Kada joj je otac poginuo, maćeha ju je zanemarila i Persida je počela da se potuca. Već je ranije osećala potrebu da krađe. U trinaestoj godini, kao učenica, krala je pisanke** od svojih drugarica. Ne zato što su joj one bile potrebne, nego zato što je osećala zadovoljstvo da krađe.

Oterana od kuće, Persida se ozbiljno posvetila krađama. One su bile prvo male, potom sve veće, čak i sa obijanjem. Pri povlačenju stanovništva Beograda usled austrougarskog bombardovanja, ona je izvršila deset krađa u Kosovskoj Mitrovici. Prelazeći iz varoši u varoš, ona je krala u Čupriji, Paraćinu, Nišu. Vrativši se u Beograd, uhvatile su je

* Interesantno je da je između krađe u Balkanskoj ulici i hapšenja, u vremenu od tri sata, uspela da promeni toaletu i da ode da odgleda film.

** Sveska za vežbanje u pisanju.

austrijske vlasti 1916. ili 1917. godine – kada je ova mlada žena-lopov imala svega četrnaest godina – osuđena je za sedamnaest krađa na godinu dana zatvora. Rekla je da je tada bila dovedena do Vitmana,* koji ju je toliko tukao da je, pored svojih, priznala čak i tuđe krađe. Iz Beograda je, posle dva meseca ležanja u zatvoru, proterana u Suboticu, gde su je tretirali ne kao lopova već kao duševno poremećenog bolesnika. Iz Subotice je vraćena u Beograd i, na intervenciju nekih prijatelja, puštena na slobodu, s tim da se svakoga dana javlja Vitmanu.

Franc Vitman je bio zloglasni upravnik grada Beograda pod austrijskom okupacijom tokom Prvog svetskog rata. On je predstavljao strah i trepet i za malu decu. On je Beograđane slao na vešala i, u naj-srećnijem slučaju, u internaciju u logore. Za najmanju grešku, po Vitmanovoj naredbi, sledovale bi svirepe kazne. I dete, je na ulici, u prolazu pored njega, moralo skidati kapu i stati u kraj dok on ne prođe. Inače, njegov udarac naučio bi svakog pameti. Bilo kakva drskost prema her Vitmanu kvalifikovala se kao nepokornost prema Dvojnoj monarhiji. Beograđanke, stare i mlade, takođe nisu bile pošteđene od njegove brutalnosti. Ako su uhvaćene u švercu životnih namirnica, mahom projinog brašna, Vitman im je dosuđivao kazne: šišanje kose do glave i batinanje. Godine 1921. osuđen je na tri godine zatvora zbog brutalnog postupanja prilikom ispitivanja policijskog komesara Veljkovića, koji ga je, i pored mnogih žalbi i pritužbi na njegovo ponašanje, jedini tužio.

* NEMA FUSNOTE???